# CUZA VODĂ ŞI „REFORMELE” SALE BISERICEŞTI

ISTORIA BISERICII ROMÂNEŞTI ŞI
A VIEŢII RELIGIOASE A ROMÂNILOR
N. IORGA

## CAP. V.
## Biserica din România sub Cuza-Vodă. Loviturile date Bisericii moldoveneşti. Secularizarea averii mânăstirilor închinate.

Divanul ad-hoc din Moldova, sub conducerea de fapt a lui Kogălniceanu[1] şi având ca sfătuitori bisericeşti pe Scriban şi pe Melchisedec, şefii partidului naţional între clerici, ceru „autocefalia bisericească a Moldo-României, fiică şi membră a unei sfinte şi soborniceşti şi apostolice Biserici de Răsărit..., conformându-se în totul cu credinţa Bisericii Răsăritului”, înfiinţarea unei *autorităţi sinodale* centrale, pentru trebuinţile duhovniceşti, canonice şi disciplinare, *unde va fi reprezentată şi preoţimea de mir* a fiecării eparhii, - care jertfise atâta în lupta pentru Unire şi care avea atâţia reprezentanţi în adunare -, caracterul românesc al episcopatului, neprimindu-se nici „împământeniţii”, crearea unor seminarii depline şi pentru călugări, reforma pe baze canonice a monahismului, alegerea episcopilor de Adunarea Obştească a ţării, - după canoane şi „drepturile clerului *ab antiquo*”, ca şi după „legea fundamentală” în vigoare, - adăugindu-se la ea sinodul şi *„reprezentanţii extraordinari ai clerului monahal şi mirean din fiecare Ţinut al eparhiei văduve”;* „salariare” de Stat a „servitorilor Bisericii”, pământ pentru preoţii de sate, întreţinuţi încă de proprietari, plată şi pentru parohii catolici; *„fond clerical”* pentru toate averile bisericeşti, care vor alcătui *„o singură Casă,* administrată de *Departamentul averilor bisericeşti*”*;* buget făcut de *sinod* şi ministru, şi controlat de Adunare; egumeni naţionali la toate mănăstirile; drept de apel de la episcopi la sinod; „erudiţie teologică” cerută la episcopi; resolvarea prin Guvern a chestiei mănăstirilor închinate[2].

*Cum se vede, un început de statificare, de laicizare, de* ***descălugărire*** *a Bisericii, pe care numai clerici foarte îndrăzneţi o puteau iscăli.*

În acest sens şi, fireşte, mergând ceva mai departe, *a lucrat Cuza-Vodă*. Încă din 1859, noul Guvern al Principatelor-Unite arăta că *e dispus să trateze Biserica în acelaşi chip ca orice*

---

[1] Venerabil al unei loji masonice bucureştene, încă din 1844.
[2] V. Dobrescu, *o. c*, pp. 93-6.

*serviciu de Stat.* Episcopul Filotei de Buzău, stăpânul unei mari averi, era nebun; nu numai că i se dădu un înlocuitor, dar averea îi fu luată în administraţie de puterea civilă. Mitropolitul Sofronie, care desigur că nu iubea pe Vodă Cuza, nu era însă om să deschidă război cu nimeni. Dar, când, ca în Bucovina împăratul Iosif, o comisiune mixtă cercetă felul de administraţie în *obştejitiile* moldoveneşti, îl găsi rău şi dădu prilej ministrului să pronunţe luarea în posesie a întregii lor averi, când *cea mai mare parte din schituri fu închisă printr-un simplu vot al Adunării moldoveneşti*[3]*, chemându-se cerşetori sau şcolari în chiliile goale,* Mitropolitul trebui să vorbească, prin întinsa, întemeiata şi frumoasa plângere, pe care, nu numai ca arhiereu, ci şi ca bun patriot român, iubitor de neamul său, o scria[4], în septembrie 1859. Ca urmare, *el fu bruscat grosolan şi apoi suspendat pentru neascultare, trimiţându-l şi în surghiun la Slatina lui Veniamin.* I se aduse învinuirea că s-a jucat cu anatema împotriva funcţionarilor ţării, administratori la mănăstiri; că n-a vrut să scoată pe stareţul din Neamţ[5], că provocase o mică răscoală în mănăstire - stareţul, un uitat de sine şi un agent rusesc, rupsese pajura ţării de deasupra localului de şcoală, de care ştim că de mult voia să scape[6]; - că nu vrea să facă Te-Deum de ziua Domnului; că vinde despărţeniile pe bani, că sfinţeşte preoţi fără studiile din şcolile de catechism, care fuseseră organizate în toate eparhiile, la 1855.

*Decretul pentru confiscarea averii chinoviilor* ieşi la 19 octombre 1860. Îndată Mihail Kogălniceanu, care era atunci ministru al Cultelor şi care confunda dreptul de a urmări pe calea îngăduită de lege, care în acest caz nu poate decât să se înrădăcineze în canoane, pe un cleric vinovat de rebeliune sau de rea cârmuire *cu măsura, încălcătoare şi nejustificabilă din punctul de vedere al dreptului bisericesc şi al oricărui drept, al oricării dreptăţi, de a da Bisericii naţionale înseşi, înjosindu-i prestigiul şi răpindu-i rostul, lovituri din care nu se mai poate ridica,* începu ancheta împotriva surgunitului din Slatina, care, aşteptând poate sprijinul Rusiei, nu voia să primească de bune legile Adunării şi decretele Domnului. Se convocă de Guvern un sinod de doisprezece arhierei, potrivit cu Regulamentul Organic, care era încă legea ţării, ca să judece pe *un Mitropolit bătrân, căzut în păcate faţă de un Domn tânăr*[7]. Scandalul se, curmă prin demisia pe care, cu câteva săptămâni înainte, ştiură să i-o ia lui Sofronie prieteni ai Bisericii, care nu erau mai răi patrioţi decât chiar Cuza-Vodă şi Mihail Kogălniceanu.

Nimeni nu se găsi, nici chiar clericii care scriau la revista ieşeană *Preotul,* pentru a lua apărarea lui Sofronie. Nectarie Hermeziu, locţiitorul de episcop de Roman, Melchisedec, care căpătase de curând acelaşi post la Huşi, nu puteau porni război cu o *Cârmuire care arătase că nu se teme de nimic.* Numai opoziţia, condusă de Lascăr Catargiu, apără cauza Mitropolitului,

---

[3] Cf. Protestarea lui Melchisedec, *Cron. Huşilor,* I, p. 460.

[4] V. [Varahiil Lateş], Documente foarte importante pentru istoria Bisericii şi a naţiunii române, Iaşi, 1867.

[5] Cf. Adunare a cuvintelor pentru ascultare şi viaţa stareţului Paisie, Neamţ 1817; Berechet, Autobiografia stareţului Paisie, 1918; Pev. Ist., V, pp. 53-5.

[6] Cuvântarea lui Kogălniceanu, 30 Iunie 1860, în *Monitorul Oficial* al Moidovei pe 31 Octombre. Cf. şi n-le 19, 45 din acest an. La Dobrescu, pp. 99 şi urm., 112 şi urm. V. şi *Păspuns la petiţiunea Sf. S. Sofronie Vârnav* de stareţul Timotei [1860].

[7] *Monitorul* din 1861, no. 83: cf. no. 87.

şi, adăugindu-se şi alte atacuri, în chestii politice, Ministerul căzu la 28 ianuarie 1861[8] fără a se schimba o politică pe care o voia Domnul însuşi. Sofronie rămase singur în nenorocirea sa, şi în curând, în mai 1861, el trecea înaintea altui judecător, mai chemat să-l întrebe cum a păstorit turma ce-i fusese încredinţată. Nici măcar cea mai simplă piatră de mormânt nu arată unde se odihneşte acest fiu de boier mare, care stătuse mulţi ani de zile în fruntea Bisericii moldovene.

Greşeala şi-o plăti în oarecare măsură Kogălniceanu prin legea din 1860 a seminariilor. Se îmbogăţi programul şcolii înalte din Socola şi se încercă o Facultate de Teologie, cu Scribanii şi cu Sohupan. *Legea din 1864 trecu însă seminariile în organizarea generală a învăţământului, rupând şi legăturile lor fireşti cu episcopatul şi dându-le o îndreptare mireană, cu profesori luaţi, numai pentru ştiinţă, şi dintre laici*[9].

La cei doi vicari din Roma şi Huşi se adăugă astfel noul vicar mitropolitan, Chesarie de Sinai, dintre arhiereii titulari, cu nume de eparhii răsăritene, pe care, de la Veniamin încoace, Patriarhii din Constantinopol îi decretau bucuros, în schimb pentru un mic venit actual, după cererea Mitropolitului Moldovei sau al Ţării Româneşti[10]. La retragerea lui Chesarie, Guvernul, *fără a întreba vreo instanţă bisericească*, numi ca „locotenent al Mitropoliei" pe nepotul de frate al lui Sofronie, tânărul şi mlădiosul Calinic Miclescu, care aparţinea mai mult *clasei sale decât cercului călugăresc în care întrase prin înrâurirea unchiului.*

În Ţara Românească, Guvernul princiar ştia că se poate zdrobi sau câştiga oricând sufletul şovăielnic al lui Nifon. *El nu era să întâmpine niciodată împotrivirea unui schivnic depărtat de lume ca episcopul de Râmnic Calinic*[11], şi vedem pe Cuza, care ştia să preţuiască însuşiri sufleteşti oricât de deosebite de ale sale, făcând omagiu, într-o scrisoare personală, „religiozităţii şi pietăţii" lui[12]. Climent de Argeş, care trăi până în 1861, era dintre aceiaşi episcopi care nu vreau să vadă dincolo de marginile competenţei lor locale. În Dionisie Romano, care trecu apoi la Huşi, se găsise un bun administrator al Scaunului buzoian.

Astfel *puterea laică putu rezolva singură chestia mănăstirilor închinate*, prin acelaşi Kogălniceanu *care dăduse în 1861 lovitura împotriva lui Sofronie şi a veleităţilor de neatârnare ori de autonomie ale clerului călugăresc din ţară.* Se urmară negocieri la Bucureşti, în 1860, cu delegaţii tuturor Locurilor Sfinte; din comisiune făcea parte şi jurisconsultul C. Bozianu, apoi, după demisia lui, un Brezoianu reprezentă în noua comisiune pe omul de Drept, iar Melchisedec pe omul Bisericii Neajungându-se la un capăt, *se impun toate averile bisericeşti muntene la o taxă de 10% peste darea funciară obişnuită* şi se porunceşte o anchetă

---

[8] Xenopol, *Cuza-Vodă,* I, p. 177 şi urm.

[9] Urechiă, *Ist. Şcoalelor,* III; Iorga, *Ist. învăţământului*, ultimul capitol.

[10] Cf. Melchisedec, *Cron. Huşilor,* II, pp. 170-5. Tocmai pe atunci mor, dintre aceştia, Mardarie, al doilea de Apameia, Atanasie de Sivas, de la Sf. Spiridon, Irinarh, de Diocleia, şi Ghenadie Şendrea, de Tripolis; *ibid.* - La 1792 Mihai-Vodă Suţu punea Mitropolit de Patras pe Tesalianul Policarp, fost dascăl al copiilor lui; *Rev. Ist.*, IV, 5-6.

[11] Sfântul Calinic de la Cernica, la acea dată necanonizat. Biografia lui, în *Rev. Ist.*, VIII, pp. 78-9.

[12] Ist. eparhiei Râmnicului, p. 164, nota 1.

asupra stării în care grecii ţin mănăstirile lor. „A patra parte” din venituri e înscrisă acum în budget, cerându-se şi pentru trecut[13].

Negocierile ar fi trebuit să înceapă din nou, cu Scarlat Fălcoianu ca specialist în materie de Drept şi cu Melchisedec pentru canoane, în primăvara anului 1862, dar Locurile Sfinte cereau arbitrajul după Convenţia de la Paris, arbitraj care nu veni. Anul 1862 încă aduce măsura de a se vărsa în Vistierie câtul arendelor[14]. Peste câteva luni se scoate limba grecească din bisericile şi mănăstirile stăpânite de străini[15]. Odobescu, ministru de Culte, porunceşte a se opri orice încercare a grecilor de a înstrăina comorile de artă ce se mai păstrau în mănăstirile ocupate de dânşii[16]; Brezoianu, cu B. P. Haşdeu şi cu boierul versat în studii istorice Şt. Grecianu, trebuiau să facă o catagrafie a mănăstirilor cu toate averile lor. O măsură generală de izgonire a egumenilor nesupuşi arăta că momentul hotărâtor se apropie[17].

La 13 decembrie 1863 se vota în sfârşit secularizarea averii mânăstirilor închinate: ca despăgubire se întindea Locurilor Sfinte o sumă de mai multe milioane, pe care grecii o dispreţuiră întâi şi o pierdură pe urmă, chestia fiind declarată ca isprăvită printr-un nou vot în alte Camere.

*Noul Cod civil tradus din franţuzeşte luă în curând clerului nunţile şi despărţeniile[18], ca şi actele stării civile, hotărând şi gradul până la care se îngăduie cununia între rude de sânge.*

## CAP. VI.
## **Schisma pentru numirile de episcopi.**

Tot fără a cere vreun *tomos* patriarhal, ori a chema vreun sinod de ţară, *pe cale pur laică* se întemeie la 1864, cu judeţele căpătate de curând în Basarabia, afară de Cahul, trecut la Huşi, dar cu Covurluiul şi Brăila, - după indicaţiile lui Melchisedec, care ştia- din studiile sale ce a fost Mitropolia „Proilavului”[19] - episcopia cea nouă a Dunării-de-Jos, răsplătindu-se cu ea, pentru multe şi însemnate servicii, pe Melchisedec. Eparhia, cu reşedinţa la Ismail, fu întemeiată la sfârşitul anului (17 noiembrie), iar decretul iscălit la 11 mai 1865.

Atunci chestia canonicităţii izbucnise. Cuza-Vodă, care înlocuise prin lovitura de Stat din mai 1864 Convenţia cu Statutul său de absolutism moderat, el care isprăvise cu grecii şi pusese un capăt arzătoarei chestii rurale, *voi să deie Bisericii româneşti, pe aceiaşi cale de voturi şi decrete, o nouă orânduială*. La 20 ianuarie trecea prin Cameră şi la 5 februarie prin Senat o lege, redactată de respectatul profesor Laurian, care prevedea: autonomia Bisericii româneşti şi *numirea episcopilor de către Domn*, prevăzându-se şi vârsta cerută (patruzeci şi

---

[13] Xenopol, *Domnia lui Cuza-Vodă,* I, pp. 319-20, după care citaţiile din *Monitoriu.*
[14] *Monitorul Oficial* din 22 noiembrie.
[15] *Ibid.,* 21 mart 1863.
[16] Xenopol, *o. c,* pp. 327-8.
[17] *Ibid.*
[18] divorţurile
[19] Pentru care mai vezi Iustin St. Frăţiman, în *Rev. soc. ist.-arheol.. bis.* din Chişinău, XII; XIV, p. 1080; Berechet, în *Biserica ortodoxă română,* noua serie, II, p. 42; *Rev. Ist.,* VI, pp. 252-3.

treizeci şi cinci de ani), şi judecarea de Sinod în cele duhovniceşti, iar altfel de Curtea de Casaţie. Un „Decret organic" din 6 decembrie 1864 crease un sinod de clerici şi laici: sinodul eparhial, cu arhiereul local, trei aleşi ai preoţilor, decanii de la Facultăţile de Teologie ce se vor înfiinţa la Iaşi şi Bucureşti şi rectorilor seminariilor. Un sinod general va fi ales la protopopii întâi, apoi la prefecturile din oraşele unde stau episcopii; el are o misiune mare: hirotoneşte pe arhierei, stabileşte parohiile, cercetează cărţile bisericeşti, îngăduie călugărirea - *pentru care un regulament special*[20] *prevedea vârsta de şaizeci de ani, sau cinzeci pentru, femei, ori infirmităţi* -, supraveghează pe episcopi, îi judecă, în certele lor, primeşte apeluri împotriva hotărârilor lor şi stă, la dispoziţia Guvernului cu sfatul său lămuritor.

Îndată după sancţiunea legii de către Domn, Melchisedec căpătă Dunărea-de-jos, Dionisie Traianupoleos Huşul şi, neplăcându-i această eparhie, el fu mutat, prin alt decret, din ultima zi a aceleiaşi luni mai, la Buzău, dându-se Huşul (la 17 iulie) lui Iosif Gheorghian, un blând cleric, fiu de preot din Botoşani (n. 1829) şi şcolar al Academiei, paroh român la Paris şi egumen la Burdujeni. Pe aceiaşi cale se încercă o numire la Argeş. La 18 mai 1865 şi Calinic Miclescu ajungea astfel Mitropolit al Moldovei, pentru că fusese loial faţă de Guvern, ţinuse predici călugărilor şi anunţase concursuri pentru locurile de protopopi[21]. *Singur Nifon, păzit în toate mişcările lui, şi Calinic de Râmnic, indiferent pentru astfel de vălmăşaguri ale lumii, făceau parte din vechiul episcopat canonic.*

Furtuna se înteţi atunci împotriva *episcopilor necanonici*, Scribanii, Iosif Bobulescu erau în fruntea luptătorilor; cu averea, cu numele său, cu autoritatea cinstei şi a bătrâneţelor sale, contele Scarlat Rosetti, care făcu să apară foaia *Eclesia*, susţinea cauza canonicităţii; un Nicolae Roznovanu din Iaşi putea să viseze de Domnie; opoziţia, care se îndrepta tot mai mult împotriva Domnului însuşi, era foarte bucuroasă că a căpătat o chestie nouă. Patriarhia de Constantinopol afla prilej să-şi răsbune pentru secularizare, *pentru planul Domnului de a da ţării calendarul apusean, care fu respins însă de o conferinţă a clerului românesc*. *Sinoadele de călugări şi preoţi, prezidate de către un protopop mai popular, degenerau în scandaluri şi erau lipsite de orice autoritate*[22]. *Discuţiile tot mai înverşunate* - *un cleric cu studii bune, un arhiereu, Clement Nicolau, directorul Seminariului din Iaşi, trase asupra Mitropolitului Calinic* (1871) - durau încă la sfârşitul Domniei lui Cuza-Vodă. Se merse până la memoriul către consuli!

Pr. Gheorghe Cristescu *Pentru înnodarea firelor rupte de duhul paşoptist*

„Urmă lovitura lui Cuza Vodă, secularizarea violentă şi fără despăgubire, după ideile revoluţiei franceze, din ideile căreia se inspira noul Domn...

[20] Tot în *Monitor*, 1864, no. 273.
[21] Dobrescu, *o. c*, p. 115.
[22] *Ibid.*, pp. 136-7.

Stăpânit de ideile franceze, sfătuit de oameni, care n-aveau, cu aceleaşi idei, cunoştinţele speciale de istorie şi canoane care s-ar fi cerut, Vodă Cuza voia să desăvârşească oprea începută de Alexandru Ghica şi Mihai Sturza, a dezbrăcării de orice autonomie, putere şi autoritate a Bisericii, surghiunită în regiuni pur spirituale, care sunt, bisericeşte, vecine cu moartea.

Se începu deci statificarea, laicizarea, *descălugărirea* Bisericii. Şi s-au găsit clerici care s-o ceară."

## BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ
## ÎN TIMPUL DOMNIEI LUI ALEXANDRU IOAN CUZA
## REFORMELE SALE BISERICEŞTI

Pr.Prof.Dr. Mircea Păcurariu

**Primele schimbări în viaţa bisericească...** În tot cursul domniei lui Alexandru Ioan Cuza *nu s-au făcut alegeri de mitropoliţi sau episcopi* ci, în cazul vacantării unor scaune, ele erau ocupate de locţiitori, iar din 1865, de ierarhi numiţi prin decret domnesc.

O primă măsură luată de Guvernul lui Cuza a fost numirea arhimandritului Dionisie Romano ca locţiitor de episcop la Buzău, în locul lui Filotei (†19 iulie 1860). Mitropolitul *i-a refuzat însă hirotonia întru arhiereu*, acest act săvârşindu-se abia către sfârşitul anului 1862 la Iaşi. *Multe mânăstiri şi schituri din Transilvania au devenit biserici de mir, iar în clădirile lor s-au înfiinţat şcoli şi aşezăminte de asistenţă socială.*

Măsuri şi mai energice - şi de interes general bisericesc - s-au luat însă în Moldova. Încă din vara anului 1859, *averile mânăstirilor chinoviale: Neamţ, Secu, Agapia, Văratec, Adam şi Vorona au fost trecute în administrarea Ministerului Cultelor. Totodată, s-au desfiinţat atelierele mănăstireşti, s-au luat tipografiile de la Neamţ şi de la Mitropolie*, s-au instituit comitete administrative pe lângă egumeni, întocmindu-se bugete pentru fiecare mânăstire.

*La 16 august 1860, printr-o ordonanţă domnească, s-au desfiinţat mânăstirile Doljeşti şi Zagavia, precum şi 31 de schituri din Moldova. Vieţuitorii lor au fost aşezaţi la alte mânăstiri, bisericile au fost prefăcute în biserici de mir, iar în clădirile din jur s-au înfiinţat şcoli săteşti, iar în două, aşezăminte de asistenţă socială.* La 19 octombrie 1860, s-a promulgat o lege, tot în Moldova, prin care *se instituia un impozit de 10% asupra venitului net al «proprietăţilor nemişcătoare... ale mitropoliilor, episcopiilor, mănăstirilor închiriate şi neînchinate cu metoacele lor, ale chinoviilor mănăstirilor şi bisericilor de sub diferite-tutele, ...al seminariilor precum şi al oricărui alt aşezămînt de binefacere»* (din 31 martie 1862 legea s-a extins şi în Ţara Românească). În aceeaşi zi Consiliul de miniştri a hotărât ca veniturile mânăstirilor să nu mai intre în aşa numita «Casă Centrală», ci drept în vistieria ţării, adică la Ministerul de Finanţe.

În faţa acestor schimbări, mitropolitul *Sofronie şi-a ridicat glasul în mai multe rânduri*. Urmarea acestor proteste a fost *înlăturarea sa din scaunul mitropolitan*. Încă în ziua de 23 octombrie 1860, cu prilejul recepţiei care a avut loc după întoarcerea lui Alexandru Ioan Cuza de la Constantinopol, *domnitorul a adresat mitropolitului, în public, o aspră mustrare,*

*învinuindu-l de nesupunerea clerului înalt faţă de măsurile luate de Guvern «în această epocă de tranziţie»,* de împotrivirea sa la pedepsirea unor călugări nevrednici de chemarea lor, de refuzul său de a participa la serbarea zilei onomastice a domnului, de abuzul despărţirilor făcute de «dicasteria» Mitropoliei.

În urma acestor grave învinuiri, la 7 noiembrie 1860, mitropolitul Sofronie *a fost suspendat din funcţiile sale şi trimis în surghiun la mânăstirea Slatina*. Se instituia totodată un complet de judecată, alcătuit arhierei din ambele Principate, pentru judecarea acestor «ilegalităţi». Ca locţiitor de mitropolit a fost numit arhiereul Meletie Racoviţă Sardeon, înlocuit la scurt timp cu Chesarie Răsmeriţă Sinadon, care a cârmuit Mitropolia până la 7 mai 1863. Suspendarea mitropolitului Sofronie a dus la căderea Guvernului Kogălniceanu (17 ianuarie 1861). În ziua următoare mitropolitul Sofronie şi-a înaintat demisia....

O altă problemă care a stat în atenţia Guvernului lui Cuza a fost aceea a şcolilor teologice. Astfel, la 15 decembrie 1859, *şcolile catehetice din Moldova au fost prefăcute în şcoli primare...* În 1860, - pe când era ministru al Cultelor M. Kogălniceanu - s-a făcut o reformă a seminariilor teologice din Moldova... Se pare că în 1859, la Seminarul de la Socola s-au pus bazele unei Facultăţi de teologie, care, în 1860, când s-a înfiinţat Universitatea din Iaşi, *a fost trecută în cadrul acesteia.*

În Ţara Românească s-au luat, de asemenea, unele măsuri cu privire la cele patru seminarii, din Bucureşti, Râmnic, Buzău şi Argeş, toate având cursul inferior. În august 1860, Adunarea legislativă a hotărât ca *seminariile să treacă sub «administraţiunea şi privegherea» Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice. S-a instituit tot atunci o comisie - din delegaţi ai Ministerului şi ai Mitropoliei - care a făcut propuneri de reorganizare radicală a invăţămîntului teologic din Tara Românească....* Toate seminariile urmau să fie «fundate şi întreţinute cu cheltuiala statului», fiind puse *sub «inspecţiunea superioară» a Ministerului Cultelor*. Chiriarhii locului aveau dreptul să facă «inspecţiuni speciale, *sub autoritatea Ministerului*» şi îndatorirea «de a priveghea starea generală şi progresul seminarului din eparhie»...

**Secularizarea averilor mânăstireşti.**

Printr-un ordin domnesc, la 31 mai 1863, s-a desfiinţat Epitropia Sfântului Mormânt, care fusese reînfiinţată înainte de alegerea lui Cuza...

Paralel cu aceste măsuri luate în ţară, se desfăşura şi o vie activitate diplomatică în problema secularizării...

La 12/24 decembrie 1863, Mihail Kogălniceanu, în calitate de preşedinte al Consiliului de Miniştri, a prezentat un raport, cerând aprobarea ca să prezinte Adunării deputaţilor proiectul de lege pentru secularizarea averilor mânăstireşti (ministru al Cultelor şi Instrucţiunii era acum scriitorul Dimitrie Bolintineanu[23]). În ziua următoare, 13/25 decembrie 1863, Guvernul a prezentat Camerei Deputaţilor acest proiect, care, cu mici modificări de redactare, a fost admis într-o atmosferă de mare însufleţire, cu 93 de voturi, numai 3 fiind contra. În primul

---

[23] ce primise gradul al treilea în Loja ,,Steaua Dunarii'' din Bucureşti în 1859.

articol al legii se preciza că «toate averile mânăstireşti din România *sunt şi rămân averi ale Statului». Observăm că la început se vorbise numai de bunurile mânăstirilor închinate, dar acum legea se extindea şi asupra bunurilor mânăstirilor neînchinate şi a centrelor eparhiale...*

Împotriva secularizării au luat însă atitudine mai multe Puteri europene. Marele vizir Fuad Paşa a trimis lui Cuza o scrisoare prin care declara votul Camerei *drept nul şi neavenit*, iar consulii generali ai Rusiei, Austriei, Angliei şi Prusiei s-au prezentat într-o audienţă colectivă la Cuza, *citindu-i o adresă cu un conţinut identic*. Italia a avut o atitudine rezervată, iar Franţa a fost singura ţară care ne-a sprijinit pe cale diplomatică în această problemă...

Menţionăm şi faptul că prin Legea rurală (reforma agrară) din 14/26 august 1864, prin care s-a făcut împroprietărirea ţăranilor clăcaşi, s-a prevăzut să se dea şi bisericilor un lot de pământ cultivabil (17 pogoane în Ţara Românească sau 8 fălci şi jumătate în Moldova). Lotul respectiv *nu era însă suficient*, căci la multe biserici slujeau doi sau chiar mai mulţi preoţi şi apoi, din acelaşi lot trebuia să se asigure o parte cântăreţului şi paraclisierului.

Prin Legea comunală, din 31 martie 1864, se preciza că «fiecare comună e datoare a îngriji de cultul, de biserica sau bisericile la care aparţine. Ea este datoare a plăti pe preoţii bisericilor sale». Desigur salarizarea preoţilor parohi de către primării, acolo unde bisericile nu aveau venituri îndestulătoare, era o măsură bună şi absolut trebuitoare. *Din nefericire comunele n-au făcut nimic ca să îmbunătăţească starea materială a preoţilor* şi a bisericilor parohiale, care au rămas la starea dinainte, întreţinându-se numai din ofrandele credincioşilor. O situaţie mai bună aveau doar bisericile care au aparţinut de mânăstirile ale căror averi au fost secularizate.

**Alte schimbări în viaţa bisericească.** După secularizare - şi mai ales după lovitura de stat din 2/14 mai 1864 - s-au întocmit noi legiuiri, în vederea unei cât mai bune organizări a ţării. Între acestea, au fost câteva care priveau şi Biserica. *Astfel, la începutul anului 1864, Guvernul voia să introducă în ţară calendarul gregorian.* În acest scop, s-a convocat la Bucureşti un aşa numit «Consiliu bisericesc» format din mai mulţi arhierei şi egumeni, care să se pronunţe asupra acestei probleme. *Răspunsul negativ al Consiliului, ca şi opinia publică din ţară care vedea în schimbarea calendarului un prim pas spre primirea catolicismului, au determinat Guvernul să renunţe la ideea introducerii calendarului gregorian...*

*Prin art. 92 din Legea comunală, din 31 martie 1864, actele de stare civilă (naştere, căsătorie, deces), care până atunci erau în grija slujitorilor Bisericii, au fost trecute în seama primarilor comunali.*

*Prin introducerea Codului civil la 4 decembrie 1864, «despărţirile căsniceşti» (divorţurile) au fost luate din competenţa tribunalelor bisericeşti (dicasterii) şi date tribunalelor civile. Prin acelaşi Cod devenea obligatorie numai căsătoria civilă, iar gradele de rudenie de la gradul patru în sus nu mai constituiau impedimente la căsătorie.*

Spre sfârşitul anului 1864, s-au dat trei legi care priveau direct Biserica Ortodoxă Română. Prima din ele era Legea călugăriei sau Decretul organic pentru reglementarea schimei monahiceşti, din 30 noiembrie 1864. Potrivit acestei legi, pe viitor puteau îmbrăţişa schima monahală *numai cei care au absolvit «învăţăturile monahale superioare»* şi au vocaţie, urmând ca dintre ei să se recruteze viitorii ierarhi. Din restul credincioşilor, *puteau fi călugăriţi bărbaţii*

*la cel puţin 60 de ani, iar femeile la cel puţin 50 de ani* (excepţie făceau invalizii şi cei ce sufereau de boli incurabile). *Tunderea în monahism se făcea pe baza aprobării speciale a Sinodului general şi a Ministerului Cultelor şi numai în mânăstirile şi schiturile care urmau să fie stabilite printr-un «regulament special».* Ministerul Cultelor îşi asuma şi sarcina întreţinerii călugărilor, prevăzînd în buget anumite sume anuale. *Legea a avut, urmări defavorabile pentru Biserică, deoarece mânăstirile au rămas aproape pustii, pierzându-şi rostul pe care l-au avut altădată în istoria Bisericii şi a culturii româneşti.*

A doua lege era Decretul organic pentru înfiinţarea unei autorităţi sinodale centrale, din 3 decembrie 1864. Prin această lege se urmărea înfăptuirea unificării bisericeşti în România. Până atunci, cele două Biserici - din Ţara Românească şi din Moldova - erau lipsite de o autoritate sinodală. Pentru înlăturarea oricărei dependenţe de o autoritate bisericească străină, primul articol din lege prevedea că *«Biserica Ortodoxă Română este şi rămîne independentă de orice autoritate bisericească străină, întru tot ce priveşte organizarea şi disciplina»...*

Sinodul general s-a întrunit numai în trei sesiuni, toate la Bucureşti. Prima s-a ţinut între 1 decembrie 1865 şi 5 ianuarie 1866, sub preşedinţia mitropolitului Nifon. Lucrările nu s-au putut desfăşura în bune condiţiuni, deoarece în şedinţa a treia, din 7 decembrie, arhiereul Neofit Scriban a depus un protest, prin *care contesta Sinodului însuşi dreptul de a fiinţa legal, socotindu-l «adunare necanonică».* Înainte de încheierea lucrărilor, au înaintat un protest comun împotriva Sinodului încă doi arhierei, Filaret Scriban şi Iosif Bobulescu. *Toţi au fost excluşi din Sinod...*

**Lupta pentru canonicitate.** Ultima legiuire bisericească a lui Alexandru Ioan Cuza, care *a produs multe discuţii şi frământări,* a fost Legea pentru numirea de mitropoliţi şi episcopi eparhioţi în România, votată la 20 ianuarie (de Adunarea deputaţilor) şi la 5 februarie 1865 (de Senat), decretată de domn la 11 mai 1865. Noua lege avea doar trei articole, cu următorul cuprins: 1. «Mitropoliţii şi episcopii eparhioţi ai României se numesc de domn, după o prezentare a Ministrului de Culte, în urma deliberaţiunii Consiliului de Miniştri. 2. Mitropoliţii şi episcopii se numesc din clerul monahal român, mitropoliţii având vârsta cel puţin de 40 de ani, iar episcopii 35 de ani, cunoscuţi prin pietate, învăţătură şi capacitate. 3. Mitropoliţii şi episcopii sunt justiţiabili pentru delicte spirituale înaintea Sinodului ţării, iar pentru orice alte delicte înaintea Curţii de Casaţie». Deci legea aducea două lucruri noi: numirea ierarhilor şi judecarea lor de către o instanţă civilă. Trebuie precizat, de asemenea, că în primul proiect al legii respective se vorbea de «alegerea» mitropoliţilor şi episcopilor eparhioţi, dar suferind mai multe modificări, s-a ajuns în cele din urmă la «numire».

La data decretării legii, existau *numai doi ierarhi aleşi potrivit vechilor rânduieli: mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei şi episcopul Calinic al Râmnicului (ambii din 1850).* Restul scaunelor vlădiceşti erau ocupate de locţiitori (locotenenţi), *numiţi de Guvern dintre arhiereii titulari români hirotoniţi pe numele unor vechi scaune episcopale dispărute...*

Îndată după aceasta s-a început o puternică acţiune împotriva legilor bisericeşti ale lui Cuza, mai ales faţă de cea din urmă. Ea este cunoscută sub numele *de «lupta pentru canonicitate».* În fruntea ei găseau fraţii arhierei Neofit şi Filaret Scriban, nepotul lor arhiereul

Iosif Bobulescu, arhiereul Ioanichie Evantias. Dintre mireni a luat atitudine împotriva legilor lui Cuza «comitele» Scarlat Rosetti, prin ziarul său «Eclesia».

Ca şi în cazul Legii sinodale, «canonicii» susţineau că prin numirea episcopilor prin decret domnesc *au fost nesocotite canoanele şi vechile rânduieli ale Bisericii noastre*...

Patriarhul ecumenic Sofronie III... a convocat Sinodul patriarhal la 15 aprilie 1865. Sinodul a condamnat «cele trei proiecte de legi dacice, despre sinod, monahi şi mânăstirile şi despre alegerea şi judecata arhiereilor», pe care le considera *necanonice şi în contradicţie cu vechea tradiţie bisericească.* A fost trimis tot atunci în ţară arhimandritul Eustatie Cleobul, cu trei scrisori (toate cu data de 17 aprilie 1865) către domn, către mitropolitul primat cu sufraganii săi şi către mitropolitul Moldovei cu sufraganii săi, prin care se *arăta dezaprobarea Patriarhiei faţă de înnoirile introduse în Biserica românească.*...

În toamna aceluiaşi an, patriarhul Sofronie III a convocat din nou Sinodul patriarhal, *condamnând şi de data aceasta cele trei legiuiri ale lui Cuza* şi trimiţând o nouă scrisoare la Bucureşti. La scurt timp, Patriarhia ecumenică a comunicat hotărîrea ei celorlalte Patriarhii apostolice, Bisericilor Ortodoxe autocefale, cerându-le părerea. Majoritatea acestora au sfătuit pe patriarh să adopte o poziţie moderată. Înlăturarea lui Alexandru Ioan Cuza din scaunul domnesc (11/23 februarie 1866) a atenuat întrucâtva raporturile dintre Patriarhia de Constantinopol şi Biserica noastră. La acestea au contribuit şi două scrisori ale mitropoliţilor Nifon şi Calinic către patriarh. Totuşi, Patriarhia refuza să reia legăturile cu «episcopii necanonici».